

Onder Ons

September 2014

Artikel: Els Staal

Creatieve therapie is in Frankrijk nog vrij onbekend. Els Staal zet zich in binnen de FFAT, de Fédération Française des Art-Thérapeutes, om daar verandering in te brengen. In dit artikel schrijft ze over haar boeiende werk met een jongen die we Hans zullen noemen. Hij krijgt therapie op een SESSAD, een "Association 1901" voor kinderen met serieuze gedragsproblemen.

Hans, een jongen van 11, en hoe de kracht van woede getransformeerd kan worden in een opbouwend creatief proces.

De eerste keer kwam hij te laat. Een tengere jongen met een blik die sneed als een mes. Tenminste wanneer hij me aankeek, wat hij maar zelden deed. Gelukkig hadden mijn collega's, de psycholoog en de sociaal werkster, me goed voorbereid op deze eerste ontmoeting. Hans ging al een paar maanden niet naar school, en ook het buitengewoon onderwijs wilde hem niet meer hebben. Hij was niet vaak fysiek agressief geweest tegenover klasgenoten zoals andere kinderen waarmee ik werk, maar liet de docenten keer op keer voelen dat ze hem niet onder controle hadden, en niet aan zijn eisen voldeden. Zijn alleenstaande moeder verkondigt, aan wie het maar horen wil, dat geen enkele school goed aangepast is aan haar zoon, en zo is Hans al vaak van school veranderd. Hij mishandelt soms zijn zus, en presenteert zich hard als steen, intelligent, arrogant. Als therapeut weet ik dat arrogantie een masker is, een overlevingsmechanisme, waarachter het kind bescherming zoekt.

Voor de eerste sessie had ik oud speelgoed meegenomen, van hard plastic. Mijn collega's hadden verteld dat Hans uit een gezin komt met een gecompliceerde voorgeschiedenis, en z'n vader maar 2 keer in z'n leven gezien heeft. Opgekropte woede, en haat door elke keer weer afgewezen te zijn, is wat ik denk te voelen wanneer hij in het atelier komt werken.

Toen ik Hans vroeg of hij met een zacht of een hard materiaal wilde beginnen, blafte hij "hard" terug. Ik had ook de hamer klaarliggen (het is beter om op speelgoed te slaan dan op je zus), en stelde hem voor om het plastic in stukken te slaan, om er daarna iets mee te maken, met lijm bijvoorbeeld. Met een gezicht waarop minachting te lezen stond, ging Hans toch met volharding aan de slag, want plastic is taai. Toen ik hem aan het eind van de sessie vroeg of het materiaal hard genoeg was, zei hij dat het dat helemaal niet was, en dat hij niet zag waar dit atelier goed voor was. En dat het slecht georganiseerd was, zonder structuur. Daarop stelde ik hem de vraag of hij terug wilde komen wanneer ik de volgende keer een opdracht zou hebben voor hem. Dat vond hij goed.

O, straten van Parijs, wat ligt er een rijkdom op uw stoepen. Grote brokstukken zwart marmer: een kapotte plaat van een oude haardmantel. Toen ik die Hans de volgende keer aanbood, kreeg hij al iets meer zin. Mijn opdracht: maak een collage van een gezicht of een dier met de brokstukken. Zijn keuze: een gezicht (een kind dat zelf keuzes mag maken in het atelier, voelt zich bevestigd als persoon). Zonder kritiek op mijn aanwijzingen, beschermde hij zichzelf door een doek over het marmer te leggen tegen rondvliegende brokken, en hij wachtte keurig tot ook ik de oordoppen in had. Binnen 3 minuten lag het marmer aan diggelen. Die gingen in zijn doos - iedereen heeft zijn eigen veilige map en/of opbergdoos - want hij wilde eerst iets anders maken.

Hij neemt de stukken plastic uit de doos, en een stuk golfkarton. De brokken plastic moeten er rechtop in staan, en hij vindt het een goed idee om ze met kracht in het karton te drukken, dat geeft een klein knallend geluid, en hij begrijpt en respecteert de 10 minuten droogtijd van de bisonkit. Aan het eind laat hij trots zijn voetbalveld met goals en spelers in plastic zien. Ik wijs hem erop hoe precies hij gewerkt heeft, en dat hij veel gevoel heeft voor materiaal en technieken, en ideeën heeft. Dan maak ik er een aparte doos voor, want het is een groot veld.

Hans komt nu te vroeg voor z'n sessie, en wacht geduldig tot het zijn beurt is voor creatieve therapie.

Ook in m'n keuken vind ik veel bruikbaar materiaal, zoals deeg en zout, en vershoudplastic. Toen een vriend één van mijn mooie witte porseleinen borden in twee stukken brak, wist ik dat die voor Hans waren. Porselein is nog harder dan marmer. Toen Hans die aangeboden kreeg aan het begin van de 4de sessie, brak er een brede glimlach door op z'n gezicht. En toen hij zich sneed in een stukje porselein, en duizelig werd van het druppeltje bloed, liet hij zich gewillig verplegen, ook door mijn collega later op de dag. Een kwetsbare jongen is toen tevoorschijn gekomen, bijna verlegen. Hij kijkt me nu zelfs aan, soms met zachtheid in z'n jonge ogen.

Tijdens de volgende 2 sessies maakt Hans een portret van marmer en porselein, zwart-

wit, van een man met een baard en een enorme mond met indrukwekkende vlijmscherpe tanden. De collage liegt er niet om, een smoelwerk zonder glimlach, dreigend, zwaar, solide. Daarna maakt hij een dier, weer met een gevaarlijk uitziende bek. Hans is erg tevreden over z'n producties, en wil graag na de zomervakantie terugkomen om de therapie voort te zetten. Hij heeft serieus gebouwd, toont positieve inzet, en mijn collega's en ik hebben het gevoel dat er een opening is gekomen in het oorspronkelijk zo harde schild wat hij om zich heen had gebouwd. Er is altijd een reden voor zo'n schild.

Het is september, we zijn weer open, maar Hans is er niet. Zijn moeder heeft hem in een nieuwe school ingeschreven in plaats van in de speciale instelling die wij, en ook de andere instanties, hadden aanbevolen. De kans dat het ook daar weer fout gaat is groot.

Hans weet dat er bij ons een plek voor hem is, maar waarschijnlijk vindt de moeder het te bedreigend dat Hans een aangepast team heeft gevonden waarmee het nu eens goed verloopt. Dan moet ze immers toegeven dat er ook "goede" plekken bestaan, en dat niet de hele wereld tegen haar en haar zoon is. Wanneer mijn collega's het over deze moeder hebben, is mijn eerste gedachte: had ik maar met die moeder kunnen werken. Ze heeft aangegeven dat haar verleden zo pijnlijk is, dat ze er niet meer over wil praten. Dat is een sterke indicatie voor creatieve therapie, ook met volwassenen. Het kind draagt vaak het symptoom van de problemen van de ouder. Als je niet met de ouder werkt, kan het kind thuis niet het nieuw geleerde gedrag toepassen. Helaas kunnen we geen therapie bieden aan de ouders binnen deze structuur.

Misschien komt Hans terug, wanneer de zoveelste school hem weigert. Het kan ook zijn dat hij door de kinderrechter uit huis geplaatst wordt. In ieder geval heeft hij een positieve ervaring opgedaan, waar hij er niet veel van heeft.

Vaak moet je als professioneel zo'n kind kunnen loslaten, en erop vertrouwen dat andere volwassenen hem zullen begeleiden, het kind de erkenning en de plek zullen geven die het niet voldoende gekregen heeft, en vooral: dat hij goede kwaliteiten bezit. Soms kan het lijken of alle therapie voor niets is geweest. Maar ik weet dat het kind, of de volwassene, soms jaren later toe kan passen wat het eerder aangeboden heeft gekregen, toen de tijd nog niet rijp was.

Els Staal

Naast de parttime aanstelling die Els heeft op de Sessad, geeft ze ook punctueel les aan toekomstige creatief therapeuten op het Inécat Instituut. Ze werkt eveneens met adolescenten en volwassenen, en heeft haar praktijk in het 10de arrondissement van Parijs. Els woont en werkt in Parijs sinds 1992. U vindt de rest van haar gegevens in de Gouden Gids achterin dit blad.